

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Minerva, sive de causis latinae linguae commentarius

Sánchez, Francisco

Schoppe, Caspar

Perizonius, Jacobus

Franequera, 1687

Cap. XI. - De his formis, armaturum esse, amatum ire, amatum iri, &
amaturum absolute

[urn:nbn:de:bsz:31-109138](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-109138)

CAP. XI.

De his formis, *Amaturum esse, Amatum ire, Amatum iri, & Amaturum absolute.*

SUstulimus ex conjugationibus has voces, ** Amaturum esse, vel fuisse, & amandum esse, vel fuisse, & amatum ire, vel iri, quia hoc syntaxis est, non Analogiæ: ineptum enim, & præposterum fuerat, in verbis conjugandis, de syntaxi præcipere. & quemadmodum dicitis, homo doctus est, mulier pudica est, sic dices, homo est amaturus, vel amatus, vel amandus, mulier est amatura, amata, amanda. Sic vero se res habet; Duo activa participia adjuncta verbo sub-*

* Amaturum esse.] Haud scio, an satis recte hoc quidem ex conjugationibus sustulerit. Certe videntur ipsi Veteres id habuisse in paradiamate suo conjugationum. Unde factum, ut id tanquam omni Generi ac Numero respondens, æque ac Amare & Amavisse, adhiberint. Vide quæ disputavimus supra pag. 72. Scioppius quidem in extremo hujus Capituli Ellipsin in ea locutione statuit, quasi intelligeretur Negotium. Sed repugnant verba Quadrigarii apud Gellium l. 7. Dum si considerentur, hostium copias ibi occupatas futurum. Nec enim statui hic ulla ratione potest ea constructio, aut dici, hostium copias esse negotium futurum ibi occupatas. Quid ergo? Manifeste futurum esse ponitur hic eodem plane modo, & eadem constructione, qua fore. Cujus nulla potest reddi ratio, nisi quod forte in paradiamata conjugationum id habuerint, & acceperint tanquam, indeclinabile Infinitum, æque ut amare, & amavisse. Unde Gellius ait ista amaturum &c. indefinito modo dicta, qui neque in numeros, neque in personas, neque in genera distribuitur, sed omnia istæ una eademque declinatione complectitur; & proinde illa istic neque virilis esse generis, neque neutrius, sed adhiberi tanquam verba ab omni necessitate generum absoluta. Rectius tamen posteriores istam periphrasim animadvertito, neutra exempli tantum loco in paradiamate posita, per sua Genera & Numeros variarunt.

De Amaturum esse, &c. 341

substantivo, totam perficiunt cujuslibet verbi activam, & duo passiva totam passivam. Sic, *Amans sum, amans eram, amans fui, &c.* & in infinitum, *Amantem, vel amantes esse, fore, vel fuisse.* Rursus, *Amaturus, amatura, amaturum, sum, eram, fui, ero; Amaturi, amaturs, amatura, sumus, eramus, erimus;* & infinitivo, *Amaturum, amaturam, amaturum, vel amaturus, amaturas, amatura esse, fore, vel fuisse.* In passiva, *Amatus, amata, amatum, sum, eram, fui, ero;* in infinito, *amatum, am, um; amatos, as, a, esse, fore, vel fuisse.* Sic, *amandus, a, um, sum, ero, fui;* in infinito, *Amandum, am, um, vel amandos, as, a, esse, fore, vel fuisse.* Dicam adhuc planius, * *Amatus, a, um, sum, vel fui,* non est tempus præteritum in passiva, non magis, quam *amandus, a, um, sum, vel fui.* Verba enim in *Or*, nullum habent præteritum, sed *amatus sum*, præsentis vicem supplet, *amatus fui, præteriti, amatus eram, imperfecti, amatus fueram, plusquam perfecti, &c.* Utimur tamen jam promiscuè, *Amatus sum, vel fui,* pro præterito, quod magis ex natura verbi substantivi accidit, quam ex vero præterito. Itaque *Amatus sum*, duæ sunt voces, non una.

Idem ferè dicendum de, *amatum ire, & amatum iri*, de quibus nescio quas tricas inculcat Laurentius lib. I. cap. 28. Quid sit tenendum paucis accipe. Hoc verbum *eo*, ut notum est, motum significat; ut, *eo piscatus;* aliquando tamen ita supinis adjungitur, ut res una esse videatur, neque ulla motus vera

Y 3 fig-

* *Amatus sum*] Hæc satis refutata sunt ad lib. I. cap. 17. Nam revera *Amatus* est Participium, & proinde adsignificat Tempus aliquod. Id vero est Præteritum. Nec tamen propterea quisquam sentit, *Amatus sum*, esse unam vocem.

significatio perspicitur; ut, *Credo carmina lectum iri*, id est, legi; *cur te is perditum*, id est, perdis. * Denique *lectum ire*, aut *iri*, non sunt

* *Denique lectum ire*] Immo vero Grammaticæ omnes hæc locutiones sunt Præsentis Temporis, licet res ipsa, quæ significatur illo vocabulo, quod supinum dicitur, futura sit. Etenim, *cur te is perditum*, denotat, cur id agis, cur ei rei operam das, ut te perdas. Ubi ea res, perditio scilicet sui, est quidem futura, sed tamen illa operæ datio in eam rem est Præsens, & proinde verbo Præsentis Temporis *ire* enunciat. Sic *credidi vos læsum iri* non est simpliciter Præteriti Temporis, sed potius tria istic tempora designantur, duo Grammaticæ, unum sensu & re ipsa. *Credidi* notat Præteritum, *Iri* diutinam durationem Temporis ex Præterito usque in Præsens, *iri læsum* conjunctum significat futuram esse læsionem. Non ergo interpretanda erant illa verba per *Credidi vos lædi*, sed potius, ab hominibus id agi, ut vos lædant, iri ad læsum vos, seu vestri. & sic rationem ac viam vestri læsus h. e. vestræ læsionis iniri. Explicita sic est hujus locutionis analogia, & patet Accusativum *Vos* sequi in constructione, sed per Ellipsin, voculam *læsum*. Ordo enim est, credidi iri ab aliis ad læsum vos. Verum hæc difficultatem parant nonnulla Auctorum loca, quæ alium ordinem videntur suadere. Scilicet Catonis apud Gell. X. 14. *In illa contumelia, qua mihi per hujusce petulantiam factum iur*. Quintil. IX. 2. *Resu paricidii damnatum iri videbatur*. Plaut. Rud. IV. 7. 16. *Mihi isthæc videtur præda prædatum irier*. Scioppius Parad. Ep. 2. omnia hæc loca immutat, legendo *Quam, Reum, isthæc prædâ*, opponentibus se tamen Vossio Construct. 34. & Nova Methodo. Gellius ipse hæsitat, nec rationem expedit, allegans solummodo unum illud ex Catone exemplum. Sed tamen ista sua hæsitatio satis superque significat locum non esse corruptum. Vossius non tam rationem seu originem harum locutionum, quam significationem explicat, dum ait, *contumelia factum iur* idem esse, quod *contumelia sit*. Nam *ire factum* poni aliquando simpliciter pro *fecere*, & *iri factum* pro *feri*, quia quod factum iur, plerumque etiam fiat. At Nova illa Methodus rationem quoque eorum locutionum non esse difficile reddidit, secundum ipsius Grammaticæ principia, censet Nempe *iri* hic eodem modo construui & sumi, quo *sumeretur ducti*. Esse enim *Es* verbum Activum, & proinde habere etiam Passi-

Passi-

Passivum. Immo ex sententia ipsius Scioppii posse etiam *Eor* recte dici. At vero si maxime Activum sit *Eo*, non tamen vel sic, neque ex Scioppii, neque ex aliorum sententia, erit ejus Generis, ut varios recipiat Accusativos, *Eo reum, eo contumeliam* &c. Sed ut solummodo Cognatum, scilicet *viam vel iter*. Et proinde in Passivo posset quidem ex sententia Scioppii dici *Eor*, sed non aliter, quam si loqueretur ipsa *Via vel iter*. Immo in hisce locutionibus *Iridannatum* &c. vult Scioppius semper intelligi *viam* ante *iri*. Rectius sane, quam qui analogice & Grammaticae censent dici *Reus*, vel *contumelia itur*. Quid ergo? *καταχρησις* seu Abusus hic est, haud dubie primum ex incuria loquendi ortus, & eodem modo expediendus, quo pag. 225. similia pene explicuimus. Etenim quum ait Horatius, *Magna mirorve foro si res certabitur nunquam*. Ovid. *Certatam lite Deorum Ambraciam* Cicero, *Ne Victoria quidem plauditur*. Alii passim, *Triumphantur hostes*: ex abusu dicta sunt haec omnia, dum, quia in Activo recte quidem, sed figurate per Ellipsin poterat dici *triumphare hostes victos, certare aliquam rem in foro, plaudere Victoriam*, ea nonnulli, non animadversa ratione harum locutionum simpliciter transfulerint in Passivam formam, mutando Accusativo in Nominativum. Et proinde sicuti *Certare aliquid in foro, Triumphare Medos*, significat certare propter al. triumphare de Medis: Sic *Certatur illa res, triumphantur Medi* denotabit re ipsa, certatur propter illam rem, triumphatur de Medis. Jam simili pene abusu, & eodem plane sensu dicitur, *Reus ille itur damnatum*, h. e. propter illum reum itur ad damnationem; *Contumelia itur factum* pro, contumelia est, ad quam faciendam itur, seu propter quam itur ad factum. Similis porro esse videtur etiam haec abusiva item, licet frequentissima locutio: *Petrus dicitur id fecisse*, vel *esse doctum*, pro quo Analogia Linguae Latinae postularer, *dicitur, Petrum id fecisse*, vel *Petrum esse doctum*. Sed & hic quum Activum esset *Dicunt Petram esse doctum*, in Passivo simpliciter, & ad exemplum etiam Graecorum, Accusativos mutarunt in Nominativos. Hujusmodi exemplis & rationibus abusus istarum locutionum, & revera lectio in Catone & Quintiliano asseri debet. At Plantum nullus dubito, recte emendatum à Scioppio. Nam sicuti *Contumelia itur factum*, quod ad sensum, revera idem est, quòd, *contumelia mihi fit*, vel potius *fit*, *Reus itur damnatum*, idem quod *Reus damnabitur*, sic ergo & *prada itur pradatum* deberet similiter significare, *prada pradabitur* passivo, atque ita etiam à Vossio exponitur. Sed Plautus pla-

sunt tempora futuri, aut præsentis, ut putant, sed ponuntur aliquando pro præsenti, aliquando pro præterito, sæpius pro futuro; *Credidi vos læsum iri*, id est, lædi, Præteriti est; *Spero carmina lætum iri*, id est, legi, futurum est. Quæ diximus testimoniis comprobemus. Terent. Andr. *Tu tibi in meam vitam laudem is quaesitum, scelus*, id est, quæris: ibid. *Cur te is perditum*, id est, perdis, Sallust. Catil. *Et dum paucis scelestis parcunt, bonos omnes perditum eant*: idem Jugurth. *Ne ignoscendo malis bonos perditum eatis*: idem de Rep. ord. *Dignitate alios, alios civitate eversum irent*. Plautus Aulul. *Ut me, meoque perditum ires liberos*, id est, perderes: idem Casin. *Argentum si quis dederit ultro ibit nuptum*, id est, nuber: idem Cistell. *Eunt depressum, quia nos libertinae stans*, id est, deprimunt: idem Bacchid. *Et me ires consultum male*, id est, malè consuleres. Plinius in Paneg. *Ereptum alienas pecunias eunt*. Tacitus lib. 15. *Conrumelias ultum ibat*. Exempla infiniti. Quintil. libro 12. cap. 1. *Ultum ire scelera*, id est, ulcisci. Plaut. Cistell. *Qui mihi magis potueritis ire honorem habitum nescio*: idem Bacchid. *Desistat tantopere ire oppugnatum*: idem Milite; *Mibi amanti ire opitulatum*. Sallustius Jugurth. *Quippe cui Romæ omnia venum ire in animo hæserat*: ibid. *Cum maxima cura ultum ire injurias festinat*, id

ne aliud voluit. Nempe præda hæc ibit ipsa prædatum, seu prædabitur activo sensu. Sequitur enim confessum, ut cum in jure dote abeat, quam advenit. Præda ergo futura erat prædatrix, scil. majoris istius dotis. Hæc autem sententia effertur verbis Plauti, sed ita demum, ut correctæ sunt à Scioppio. Scilicet videtur mihi irer prædatum isthac prædâ, h. e. iri ab hac prædâ prædatum, ut præda sit, quæ eat prædatum; vel, iri ab aliis prædatum per hanc prædam, ut illa auctior abeat quam advenit.

id est, ulcisci. Marr. lib. 3. *Gaudes ducentas nuptium ire post mortes*, id est, nubere. In passiva. Cicero I. de divin. *Remigem quendam vaticinatum, madefactum iri minus triginta diebus Græciam sanguine*, id est, madefieri. Ter. Hecyr. *Quum interea rumor venit datum iri gladiatores*. Plant. Rud. *Mibi isthæc videtur præda prædatum iri*. Cic. 2. de invent. *Si illud concedatur, id non concessum iri oportet*. Plin. 2. epist. *Quæ absolutiora mihi videbantur, non fuit alienum iudicio tuo traditum iri*. Lactant. lib. 1. *Et Erythreæm se nominatum iri prælocuta est*. Itaque in activa; *Gaudes nuptium ire*, presentis est. *Gaudebis nuptium ire*, futuri; *gavisa fuit nuptium ire*, præteriti. In passiva; *Dictum iri oportuit*, præteriti temporis est; *Dictum iri oportet*, presentis; *Dictum iri oportebit*, futuri. Ex his collige, hanc esse periphrasim, in qua verbum *Es*, non significat, ut dixi, proprie motum, sed velut coire cum supino; sic Græcè *ὄν φρονιδῶν*, pro *φρονιδῶν*, honorat; *νυκτεσθῶν*, pro *νυκτεσθῶν*, ludis; *ἔπι δὲ*, pro *sum*, & multa huiusmodi. Sic Latinè; *facere verba*, pro loqui; *fac nos missos*, pro mitte, & similia. Nunc expendamus locum Ciceronis in epistol. I. lib. 5. Verba Metelli ad Ciceronem sunt; *Existimarem pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, neque me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum, capite; ac fortunis per te oppugnatum iri*. Cui respondet Cic. *Scribis ad me, te existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, nanquam te à me ludibrio læsum iri: & inf. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari, &c.* Vides, oppugnatum iri, & oppugnari, nihil omnino inter se differre, quandoquidem ad, *læsum iri*, & *oppugnatum iri*, respondet Cicero per *læsum iri*, & *oppugnari*.

Gellius lib. I. c. 8. docet, apud antiquos in usu fuisse hanc vocem, *Amaturum* in infinito, sine numeris, generibus, aut personis, ita ut purum verbum, non participium deberet appellari, ut Gracchus; *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* [Varro I. rust. 68. *Pensilia, ut uva, mala, & sorba, si non demseris ad edendum, ad abjiciendum descensurum seminantur.* Valerius Antias; *Si res divina facte essent, omnia ex sententia præcessurum esse.* In talibus autem nisi sit Syllepsis numeri, generis, aut utriusque Ellipsin constituere licet, quasi subaudiatur, *Negotium*, id est, Res, credo inimicos esse negotium talia dicturum; *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo, subaudi, negotia*, ut *Negotia hominum*, dicatur *Homines*; sicut Cicero dixit *Callisthenis negotium*, pro *Callisthene*.]

CAP. XII.

De Præpositione.

Præpositio est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, & in compositione reperitur. Proprium itaque est præpositionis, anteire casum nominis: nam si secus fiat, figura est anastrophe, neque propterea natura præpositionis mutatur. Contra sentit I. Scalig. de causis ling. Lat. adducitque illa trita, *Mecum, tecum, secum, transra per, &c.* sed falso: Rectum enim erat, *cum me, cum te, &c.* Præpositio inter particulas principatum obrinet, propterea quod casus regat, quum ceteræ omnes casum regere non possint, etiamsi aliter Grammaticis videatur. Putidum autem commentum est,